

ÅLÄNSK UTREDNINGSSERIE

2009:3

OPTIMERING AV SJÖFARTSUTBILDNINGEN

Mariehamn den 13 januari 2009

ISSN 0357-735X

Arbetsgruppens uppdrag

Landskapsregeringen utsåg den 21 november 2008 en arbetsgrupp med uppdrag att se över möjligheterna för en optimering av sjöfartsutbildningen. Arbetsgruppen har bestått av medlemmarna Olof Widén, viceordförande i Ålands sjömansskolas direktion, Carin Holmqvist, ordförande i styrelsen för Högskolan på Åland, Bo-Gustav Donning, sjöfartschef, Rainer Juslin, koordinator samt Elisabeth Storfors, överinspektör. Elisabeth Storfors har fungerat som gruppens sammankallare och mötesantecknare.

Arbetsgruppens uppgift är att utgående från tidigare utredningar och aktuella diskussioner utarbeta förslag till beslut om organisation och utveckling av ett funktionellt samarbete mellan den sjöfartsutbildning och sjösäkerhetsinriktade kursverksamhet som bedrivs vid Högskolan på Åland, Ålands sjömansskola och Ålands sjösäkerhetscentrum. Uppdraget inkluderar användningen av skolfartyget m/s Michael Sars och ett planerat simulatorcentrum. Uppdragets syfte är att tydliggöra sjöfartsutbildningen, optimera resursanvändningen och skapa förutsättningar för en bibehållen hög kvalitet i verksamheten.

Arbetsgruppen har sammankommit 8 gånger. Inom ramen för uppdraget har arbetsgruppen hört ordföranden i styrelsen för Ålands sjösäkerhetscentrum Stig Mattsson och centrets verksamhetsledare Fredrik Pettersson.

Arbetsgruppen har slutfört sitt uppdrag och överlämnar härmed sitt slutbetänkande innehållande tre huvudförslag till åtgärder.

1. Vidta förberedande åtgärder för att införa ett nivåöverskridande periodiseringssystem i utbildningen
2. Uppgöra en affärsplan för sjöfartsutbildningens stödresurser i ett driftsbolag
3. Tillsätta en sjöfartsutbildningsnämnd med ett långsiktigt uppdrag att utveckla ett varumärke för sjöfartsutbildningen.

Mariehamn den 13 januari 2009

Olof Widén

Bo-Gustav Donning

Carin Holmqvist

Rainer Juslin

Elisabeth Storfors

Övergripande mål för sjöfartsutbildningen i landskapet

- Landskapet Åland upprätthåller en helhetsbaserad högkvalitativ sjöfartsutbildning i nära samverkan med sjöfartsnäringen.
- Målet är att uppnå en fungerande sjöfartsutbildning på Åland där sjöfartsutbildningen är en helhet som innefattar utbildning från manskap till befäl och som stärks av ändamålsenligt fungerande stödresurser.
- Den åländska sjöfartsutbildningen skall svara mot framtida behov inom näringen av utbildad arbetskraft.
- Sjöfartsutbildningen skall organiseras och genomföras på ett flexibelt sätt med optimal och effektiv resursanvändning.
- Sjöfartsutbildningen skall kunna attraktivt marknadsföras och säljas under ett varumärke.

Vad är sjöfartsutbildning

I begreppet sjöfartsutbildning inkluderas manskapsutbildning på support level (STCW II/4 och III/4), däck- och maskinbefälsutbildning på operational level (STCW II/1 och III/1) och management level (STCW II/2 och III/2) samt utbildning inom elområdet till fartygselektriker och elektroteknikingenjör samt inom ekonomiavdelningen till ekonomibiträde, fartygskock och kockstewart. Sjöfartsutbildningen i relation till STCW konventionen och bemanningsförordningen framgår av bilaga 1.

Arbetsgruppen koncentrerar sitt förslag på samordningsinsatser för sjöfartsutbildningen till den utbildning som direkt kvalificerar för arbete inom sjöfartsbranschen. Även andra utbildningar fungerar med STCW-baserad tilläggskompetens som en rekryteringsbas. Exempel på sådana utbildningar är yrkesskolans el- och teknikutbildningar samt utbildningar inom hotell- och restaurangbranschen. Arbetsgruppen föreslår att STCW-kompetensen tillgängliggörs i dessa utbildningar.

Högskolan innehar examinationsrätten på utbildningarna till sjökaptan och ingenjör på management level. Delar i högskolans utbildningsprogram till sjökaptan och ingenjör ger den studerande rätt att hos Sjöfartsverket ansöka om yrkesbehörighet på support level (vaktman) och operational level (vaktstyrman, vaktmaskinmästare) enligt STCW-konventionens och bemanningsförordningens nivåer.

Direktionen för Ålands sjömansskola utfärdar examen på gymnasialstadienivå med examensbenämningarna vaktstyrman, vaktmaskinmästare, reparatör och fartygselektriker. På basen av genomförd utbildning i sjömansskolan ansöker den studerande om yrkesbehörighet hos Sjöfartsverket på STCW-konventionens och bemanningsförordningens olika nivåer. Utöver de i examen nämnda yrkeskategorierna finns vaktman, matros, maskinman, båtsman och reparatör. Utbildningens struktur har schematiskt gestaltats i bilaga 2.

Det kan konstateras att innehållet i de sjöfartsinriktade utbildningarna till vaktman, vaktstyrman och vaktmaskinmästare i sjömansskolan respektive högskolan motsvarar varandra och leder till identisk yrkesbehörighet.

Landskapsregeringen upprätthåller kompletterande stödstrukturer för att stärka sjöfartsutbildningen och garantera utrustningsmässigt högkvalitativa övningsmöjligheter. Stödstrukturerna är Ålands sjösäkerhetscentrum och sjöfartsinriktad kursverksamhet i Högskolan på Åland, skolfartyget Michel Sars och ett eventuellt framtida Simulatorcenter. Därtill finns inrymt i sjömansskolans lokaler utbyggda däck- och maskinverkstäder samt ellaboratorieutrymmen som används för både sjömansskolans och högskolans undervisningsbehov. Ett utvecklat samarbete med Ålands yrkesskola kring användningen av övningsfaciliteter kan även gynna helheten för sjöfartsutbildningen.

Samordning av resurser

Behovet av samordning gäller såväl en innehållsmässig som en strukturell samordning av utbildningarna och dess stödresurser.

För att uppnå eftertraktad samordning krävs

- Ett samordnat nivåöverskridande periodiseringssystem
- Harmonisering av utbildningarnas innehåll med tyngdpunkt på de kunskaper och färdigheter som förutsätts enligt STCW-konventionen
- Ett tillgodoräkningssystem av tidigare avlagda kurser, studier samt erkännande av kunnande
- Inrättande av en examinationsnämnd för verifiering av kunnandet
- Enhetliga anställnings- och avtalsvillkor

En samordning förutsätter att undervisningen periodiseras i ett sammanfallande nivåöverskridande periodiseringssystem för sjömansskolan och högskolan. Läroplaner och utbildningsplaner för respektive utbildningsnivå bör anpassas både innehållsmässigt och i tidsperioder mellan de två utbildningsnivåerna.

En periodiserad undervisning möjliggör att studerande oberoende av nivå och inriktning kan genomgå önskade utbildningsavsnitt vid tidpunkter som är inplanerade med lång framförhållning. Periodiseringen möjliggör också att man kan utveckla ett system för effektivt utnyttjande av tillgängliga handledda praktikplatser ombord på handelsfartyg i trafik. Även de resurser som allokeras i sjösäkerhetscentret i form av kursverksamhet, skolfartyg och simulatorer kan optimalt utnyttjas inom ramen för en periodiserad undervisning.

Arbetsgruppen föreslår att utbildningarna till vaktman, vaktstyrman och vaktmaskinmästare innehållsmässigt samordas mellan sjömansskolan och högskolan. Även inom andra obligatoriska STCW-baserade kurser som brandskydd och livräddning samt maritimt inriktad engelska och behörighetsgivande kurser för fartygselektriker bör motsvarande samordning ske för att underlätta en framgångsrik yrkesverksamhet inom sjöfartsbranschen. Ett gemensamt upplägg skapar förutsättningar för en helhetssyn i undervisningen och på det yrkesmässiga kunnandet. Samsynen gynnas av att skolornas sammantagna personella resurser används ändamålsenligt i undervisningen oberoende av utbildningsnivå. Det skapar även en

verksamhetsmässig grund för utveckling av ett system för tillgodoräknande av tidigare studier och för erkännande av kunnande.

Införandet av ett sammanfallande nivåöverskridande periodiseringssystem inom den STCW-baserade sjöfartsutbildningen ger ringeffekter i hela utbildningssystemet. Det förutsätter att all utbildning i högskolan periodiseras för att sjöfartsstuderande skall kunna tillgodogöra sig annan undervisning som ordnas i högskolan. Det förutsätter även att en sammanfallande periodisering införs på gymnasialstadiet för att möjliggöra samverkan mellan skolorna och skapa möjligheter för sjöfartsstuderande att genomföra kompletterande studiehelheter som inte kan erbjudas inom sjömansskolans ram. En generell nivåöverskridande periodisering av undervisningen öppnar även möjligheter för studerande på ickesjöfartsinriktade utbildningar att tillgodogöra sig de utbildningsavsnitt som förutsätts i sjötjänst (tex. vaktmansbehörighet, elinstallationsbehörighet, och andra STCW föreskrivna behörigheter). Därigenom vidgas rekryteringsbasen för framtida arbetskraft till sjöfartsbranschen.

Utbildningens stödresurser i form av Ålands sjösäkerhetscentrum, den sjöfartsinriktade kursverksamheten i högskolan, det operativa redaransvaret för skolfartyget m/s Michael Sars och ev. framtida simulatorcenter bör samordnas i ett driftsbolag som samägs av landskapsregeringen, rederinäringen och eventuella andra finansiärer. Driftsbolaget skall utgöra ett kompetenscenter för att stöda den läroplansbaserade utbildningen. Att driva kompetenscentret på ett resurseffektivt sätt förutsätter koordinerade personella, materiella och ekonomiska resurser. I bolaget kan även avsättas personella resurser för organisering av den sjöfartsinriktade praktikhanteringen.

Bolagiseringen av sjöfartsutbildningens stödresurser förutsätter att en affärsplan utvecklas för följande verksamheter; sjösäkerhetscentrets nuvarande utbildning inkluderat med högskolans sjöfartsrelaterade kursverksamhet, skolfartyget m/s Michael Sars, samt simulatorcenter. Dessa bör utarbetas som tre resultatenheter med detaljerade driftskalkyler för tre år. Av affärsplanen bör dessutom framgå;

- affärskoncept (affärsidé, affärsmodell, mål, vinstkrav), produkter (i detta fall främst kurser och tjänster),
- marknadsplan (marknads- och konkurrensanalys, kunder, marknadsstrategier),
- organisation (styrelse, medarbetare, samverkanspartners, lokaler),
- ekonomi (kostnadsstruktur, driftskalkyler, investeringsbehov, kapitalbehov, finansiering),
- ägarstruktur samt
- genomförande.

Arbetsgruppen föreslår vidare att landskapsregeringen via dess trafikavdelning är fortsatt ägare till skolfartyget m/s Michael Sars. Driftsbolaget kunde t.ex. hyra skolfartyget genom ett bare boat charteravtal, vilket innebär följande förpliktelser:

- bemanning, certifiering och sjöfartsavgifter
- koordinering av fartygets utnyttjandegrad mellan skolorna
- marknadsföring och vidarebefraktning till utomstående användare
- dockning och underhåll
- bunkerupphandling

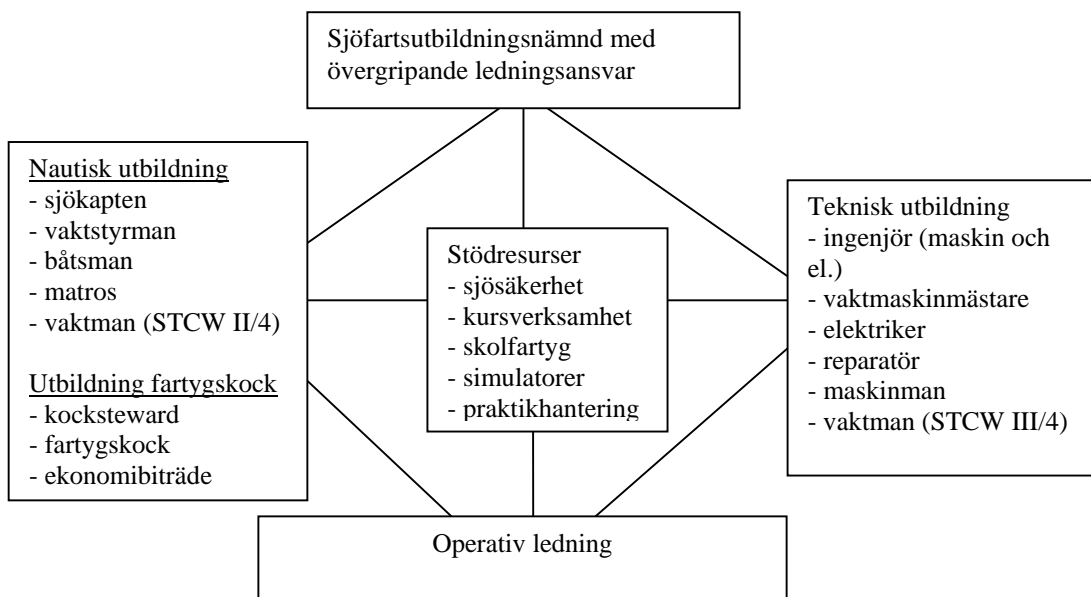
En fungerande nivåintegrerad undervisning förutsätter att lärarnas anställningsförhållanden och avtalsmässiga förhållanden klarläggs. Ett samutnyttjande av de totala resurserna kan

innebära att bolaget och skolorna tecknar samarbetsavtal gällande den nivåöverskridande undervisningen, kursverksamheten och den gemensamma användningen av bolagets stödresurser. För att uppnå en välgenomförd samordning, kan landskapsregeringen överväga att gå in för en förändrad och förenhetligad ledningsstruktur och utse en sjöfartsutbildningsnämnd med uppdrag att utveckla sjöfartsutbildningen samordnat och resurseffektivt under ett varumärke.

Samordningen av sjöfartsutbildningen skapar grunden till det varumärke under vilket sjöfartsutbildningen med dess stödresurser skall marknadsföras och säljas. Det skapar även förutsättningar för att utveckla dagens tre kvalitetsledningssystem till ett gemensamt system.

Nuvarande organisationer får en förändrad funktion som följd av samordningen. Högskolan och sjömansskolan bibehåller rätten att anta och utexaminera studerande samt ansvaret över utbildningens innehåll men köper undervisningsrelaterade tjänster från bolaget. Skolorna bibehåller även ansvaret över driften och utvecklingen av verkstäderna och ellaboratorierna.

Sjöfartsutbildningens enheter:

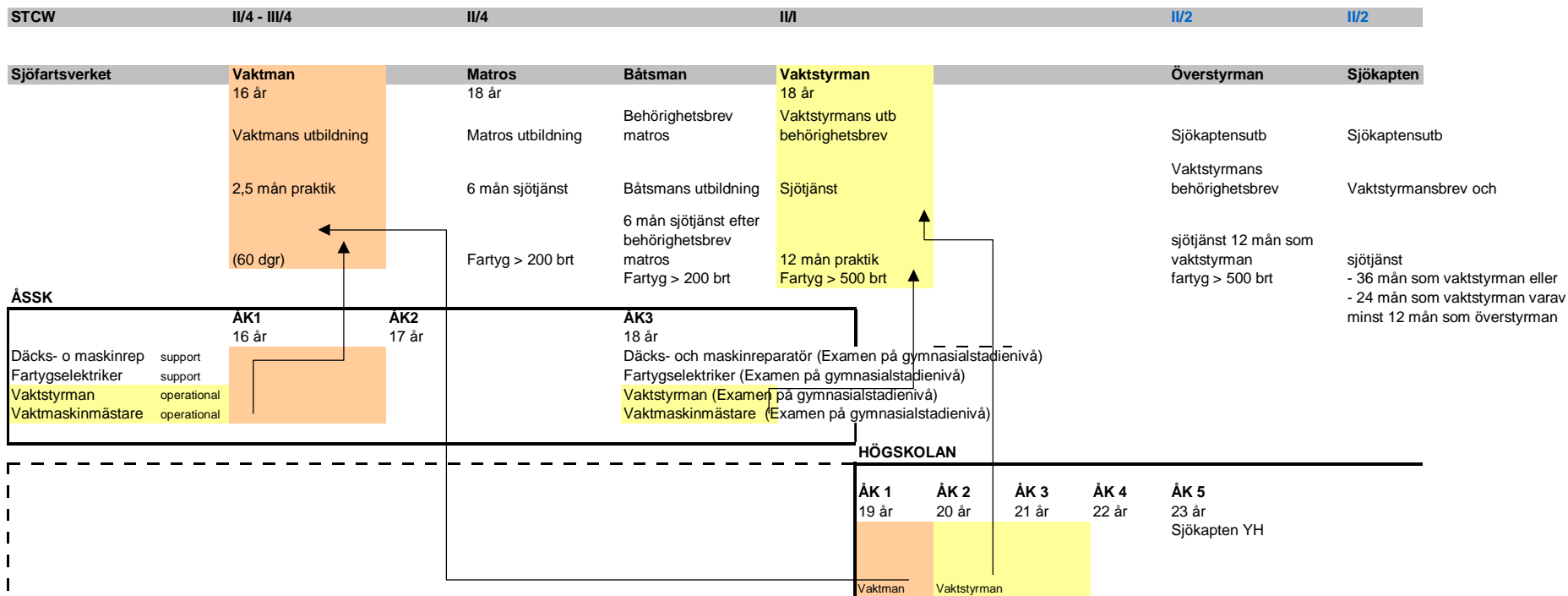
Arbetsgruppens förslag till åtgärder

1. Landskapsregeringen fattar beslut om mål och en ny struktur för sjöfartsutbildningen på Åland. Målet är att ett sammanfallande nivåöverskridande periodsystem i sjöfartsutbildningen på såväl gymnasialstadiet som på yrkeshögskolestadiet införs.
2. En samordnare utses av landskapsregeringen för att koordinera innehållet i läroplaner och utbildningsplaner samt att utarbeta och implementera ett periodiseringssystem i undervisningen från och med hösten 2010.
3. En affärsplan för driftsbolaget utarbetas. I affärsplanen bör följande verksamheter ingå; sjösäkerhetscentrets nuvarande utbildning inkluderat med högskolans sjöfartsrelaterade kursverksamhet, skolfartyget m/s Michael Sars, samt simulatorcenter. Dessa bör utarbetas som tre resultatenheter. Av affärsplanen bör dessutom framgå affärskoncept, produkter, marknadsplan, organisation, ekonomi, ägarstruktur och genomförande.
4. Landskapsregeringen tillsätter en sjöfartsutbildningsnämnd med uppgift att utveckla ett varumärke för en samordnad sjöfartsutbildning och dess stödresurser i landskapet.
5. Enhetliga anställnings- och avtalsvillkor utvecklas för den undervisande personalen, ev. inom ramen för det kommande bolaget.

Tabell 1. Jämförelse mellan STCW, bemanningsförordningen och utbildare

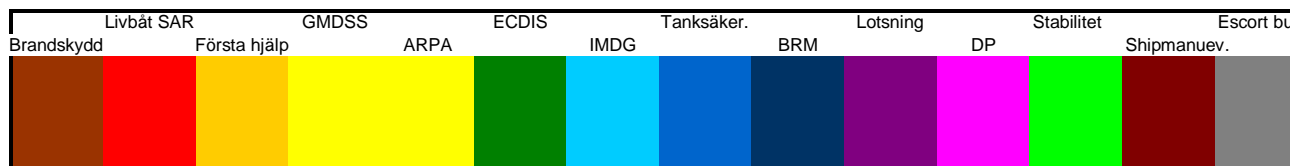
STCW		BEMANNINGS- FÖRORDNING FINLAND	SKOLA
DÄCK			
Management level	II/2	Sjökaptensbrev	HÅ
	II/2	Överstyrmansbrev	HÅ
Operational level	II/1	Vaktstyrmansbrev	HÅ ÅSSK
		Skepparbrev i inrikes fart (tillval)	ÅSSK
		Förarbrev (kurs)	ÅSSK
MASKIN			
Management level	III/2	Övermaskinmästarbrev	HÅ
	III/2	Maskinmästarbrev	HÅ
Operational level	III/1	Vaktmaskinmästarbrev	HÅ ÅSSK
		Maskinskötarbrev (tillval)	ÅSSK
		Elmästarbrev	HÅ
DÄCK & MASKIN			
Supportal level	II/4 & III/4	Båtsman eller reparatör	ÅSSK
	II/4 & III/4	Matros eller maskinman	ÅSSK
	II/4 & III/4	Vaktman	HÅ ÅSSK
		Däckman (kurs)	
		Fartygselektriker	ÅSSK

Nuvarande sjöfartsutbildning och dess struktur

Stödstruktur nivåöverskridande kursverksamhet för grundutbildning, vuxenutbildning och fortbildning:

SJÖSÄKERHETSCENTRET & SIMULATORCENTRET & MICHAEL SARS

Sjöfartsutbildningen bedrivs för närvarande i Ålands sjömansskola och Högskolan på Åland med delvis identiska yrkesbehörigheter som mål. Den lägsta yrkesbehörigheten, vaktman utfärdas på ansökan efter 1 års studier i antingen sjömansskolan eller högskolan, inklusive praktik. Vaktstyrman och vaktmaskinmästare utgör en examen på gymnasialstadienivå och medför yrkesbehörighet medan samma yrkesbehörighet kan utfärdas på ansökan efter 2 års studier i högskolan. Målgrupperna för respektive utbildningar är delvis olika eftersom högskolan även rekryterar studerande med annan studiebakgrund än sjöfartsutbildning. Sjöfartsverket utfärdar samtliga yrkesbehörigheter på ansökan efter förutsatt utbildning och arbetspraktik.